

Satversmes tiesa izbeidz tiesvedību lietā par tiesnešu un prokuroru atalgojuma reformu

2012. gada 28. martā Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību lietā Nr. 2011-10-01 „Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta septītās daļas, 4. panta otrās daļas un 16. panta pirmās, otrās un trešās daļas, ciktāl tās attiecas uz tiesnešiem (zemesgrāmatu tiesnešiem) un prokuroriem, 4. panta devītās daļas, 6.¹ panta, 6.² panta, 14. panta pirmās daļas piektā teikuma, 15. panta septītās daļas, pārejas noteikumu 8.⁴ punkta, likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta 9.¹ daļas un 2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, 4. panta un 10. panta, kā arī 2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi Prokuratūras likumā” 2. panta, 5. panta daļā par 55. panta trešās daļas izslēgšanu, 6. panta daļā par 57.¹ panta ceturtais daļas, 57.² panta un 57.⁵ panta izslēgšanu atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 107. pantam”.

Par valsts varas atzaru sadarbību, nosakot atlīdzības pamatprincipus

Apstrīdētās normas

Atlīdzības likuma 3. panta septītā daļa: „Valsts un pašvaldību institūcijas, ņemot vērā valsts ekonomiskās attīstības ciklu, ievēro arī solidaritātes principu un ekonomiskās izaugsmes laikā atlīdzību var pārskatīt, to paaugstinot, bet recesijas laikā atlīdzību samazina solidāri. Amatpersonām (darbiniekiem) normatīvajos aktos noteikto atlīdzību pārskata, izvērtējot ekonomisko situāciju valstī (iekšzemes kopprodukta izmaiņas, produktivitātes izmaiņas, inflācija, deflācija) un ņemot vērā citus pamatotus kritērijus. Atlīdzības pārskatīšanai gan valsts, gan pašvaldību institūcijas piemēro vienotu pieeju.”

Atlīdzības likuma 4. panta otrā daļa: „Šajā likumā paredzētajos gadījumos amatpersonām (darbiniekiem) mēnešalgu nosaka, Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicētajam valstī strādājošo aizpagājušā gada mēneša vidējās darba samaksas apmēram (turpmāk — mēneša vidējās darba samaksas apmērs), kas noapaļots pilnos latos, piemērojot attiecīgu koeficientu. Aprēķināto mēnešalgu izmaksā, to noapaļojot pilnos latos.”

Atlīdzības likuma 4. panta devītā daļa: „Tiesneša mēnešalgu nosaka, to piesaistot valsts tiešās pārvaldes iestādes augsti kvalificēta jurista mēnešalgai ar attiecīgu koeficientu. Prokurora

mēnešalgu nosaka, to piesaistot rajona (pilsētas) tiesas tiesneša bez kvalifikācijas klases mēnešalgai ar attiecīgu koeficientu.”

Atlīdzības likuma 6.¹ pants noteic, ka „(1) Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša bez kvalifikācijas klases mēnešalgu nosaka, to pielīdzinot valsts tiešās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja mēnešalgas maksimālajam apmēram (12.mēnešalgu grupa) saskaņā ar šā likuma 3.pielikumu”. Minētā panta turpmākajās daļās norādīti koeficienti mēnešalgas aprēķināšanai dažādiem tiesnešu amatiem, kā arī reglamentēta atlīdzības noteikšana tiesneša pārcelšanas vai aizstāšanas gadījumos, noteikta atlīdzība par cita darba izpildīšanu un tiesneša amata kandidāta mēnešalga.

Atlīdzības likuma 6.² pants noteic, ka prokurora mēnešalgu nosaka, rajona (pilsētas) tiesas tiesneša bez kvalifikācijas klases mēnešalgai piemērojot konkrētu koeficientu (no 0,98 līdz 1,67). Panta otrajā daļā noteikta prokurora amata kandidāta mēnešalga.

Atlīdzības likuma 14. panta pirmās daļas piektais teikums: „Tiesnesis un prokurors saņem piemaksu ne vairāk kā 20 procentu apmērā no viņam noteiktās mēnešalgas, ja papildus saviem tiešajiem amata pienākumiem pilda vēl citus pienākumus.”

Atlīdzības likuma 15. panta septītā daļa: „Rajona (pilsētas) tiesas tiesu nama priekšsēdētājam pēc rajona (pilsētas) tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma un apgabaltiesas tiesu nama priekšsēdētājam pēc apgabaltiesas priekšsēdētāja priekšlikuma var noteikt piemaksu pie mēnešalgas 10 procentu apmērā, saskaņojot to ar Tiesu administrāciju un tieslietu ministru.”

Atlīdzības likuma 16. panta pirmā, otrā un trešā daļa nosaka konkrētu amatpersonu prēmēšanas gadījumus, kārtību un apmēru.

Atlīdzības likuma pārejas noteikumu 8.⁴ punkts: „2011. gadā Augstākās tiesas priekšsēdētājs vai tieslietu ministrs nolūkā nodrošināt kompetentāko un smagāk noslogoto tiesnešu motivēšanu var atbilstoši Tieslietu padomes noteiktajām vadlīnijām un kārtībai noteikt tiesnesim piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti ne vairāk kā 30 procentu apmērā no mēnešalgas. To tiesnešu skaits, kuriem var noteikt piemaksu, nedrīkst pārsniegt 10 procentus no attiecīgajā tiesu līmenī strādājošo tiesnešu skaita. Šis punkts neattiecas uz Satversmes tiesu un Augstākās tiesas priekšsēdētāju.”

Likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta 9.¹ daļa: „Tieslietu padome nosaka kārtību, kādā tiesnešiem piešķir papildu atlīdzību atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam.”

2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” 4. pants papildina likumu ar 9.¹ nodaļu „Tiesnešu atlīdzība un izdienas pensijas”, kurā ietverti divi panti:

„66.¹ pants. Tiesnešu atlīdzība. Tiesnešu atlīdzību nosaka atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam.

66.² pants. Tiesnešu izdienas pensijas. Tiesnešu izdienas pensiju piešķiršanas pamatu, kā arī izdienas pensiju piešķiršanas, aprēķināšanas un izmaksas kārtību nosaka īpašs likums.”

2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” 10. pants izslēdz likuma V sadaļu, kurā bija ietvertas četras nodaļas: 19. nodaļa „Tiesu sistēmas materiālā nodrošināšana”, 20. nodaļa „Tiesnešu darba samaksas principi”, 21. nodaļa „Tiesu resora amatpersonu darba samaksa” un 22. nodaļa „Tiesnešu sociālās garantijas”.

2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi Prokuratūras likumā” 2. pants izsaka likuma 52. panta pirmo daļu jaunā redakcijā: „Prokurora atlīdzību nosaka atbilstoši Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam.” Vienlaikus tas izslēdz 52. panta otro, trešo un ceturto daļu, kas regulēja prokuroru darba samaksu un piemaksas, kā arī algu stažēšanās laikā.

2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi Prokuratūras likumā” 5. pants izsaka likuma 55. pantu jaunā redakcijā. Tā vairs neietver panta iepriekšējās redakcijas trešo daļu, kas noteica, ka „Valsts obligāti apdrošina prokuroru dzīvību un veselību līdz 15 mēnešu amat algu apmēram”.

2010. gada 16. decembra likuma „Grozījumi Prokuratūras likumā” 6. pants izslēdz no likuma vairākus pantus. Apstrīdēta ir 57.¹ panta ceturtais daļa, 57.² panta un 57.⁵ panta izslēgšana. Minētās normas regulēja prokurora tiesības saņemt pabalstu sakarā ar ģimenes locekļa vai apgādājamā nāvi, pabalstu bērna piedzimšanas gadījumā un pabalstu, aizejot ikgadējā atvaļinājumā.

Lietas fakti

Ar Ministru kabineta 2002. gada 19. decembra rīkojumu Nr. 706 tika apstiprināta koncepcija par tiesnešu un tiesas darbinieku darba samaksu. Koncepcija tika ieviesta ar 2003. gada 19. jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kas stājās spēkā 2003. gada 1. jūlijā. Likuma „Par tiesu varu” 119.¹ un 120.¹ pantā tika noteikta tiesneša un zemesgrāmatu tiesnešu mēneša amatalgas aprēķināšanas kārtība. Mēneša algas aprēķināšanas pamatā bija Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajā statistikas paziņojumā publicētā valstī strādājošo iepriekšējā gada vidējā mēneša bruto darba samaksa, kas noapaļota latos un indeksēta ar attiecīgu koeficientu 4,5. Augstākām amatpersonām tika noteiktas no 10 līdz 50 procentiem augstākas amatalgas.

Prokuratūras likuma 52. panta otrā daļa noteica, ka prokurora mēnešalga atkarībā no ieņemamā amata ir piesaistīta pie attiecīgā tiesneša amata mēneša amatalgas.

Satversmes tiesa 2010. gada 18. janvāra spriedumā atzina un 2010. gada 22. jūnija spriedumā atkārtoti norādīja, ka šāda tiesneša atalgojuma noteikšanas kārtība nepieļauj tiesnešu atalgojuma patiesās vērtības samazinājumu. Tā nodrošina tiesneša finansiālo drošību tādā apmērā, lai aizsargātu tiesnešu neatkarību. Sistēma atbilst varas atzaru līdzsvaram un nodrošina to, ka tiesu varai nav jādiskutē ar izpildvaru vai likumdevējvaru par tiesnešu algas lielumu. Sistēma ir arī elastīga – tā nodrošina tiesneša algas apmēra pielāgošanos vidējai darba samaksai valstī (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma 19.3. punktu*).

Ar 2010. gada 16. decembra likumu “Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, likumu “Grozījumi Prokuratūras likumā” un likumu „Grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā” tika veikta tiesnešu (arī zemesgrāmatu tiesnešu) un prokuroru atalgojuma reforma. Ar šiem likumiem tika ieviesta jauna tiesnešu un prokuroru atalgojuma sistēma.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji uzskata, ka tiesnešu un prokuroru atalgojuma reforma veikta pretēji Latvijas Republikas Satversmes 1. pantā nostiprinātajam varas dalīšanas principam, Latvijas Republikas Satversmes 83. pantā nostiprinātajam tiesneša neatkarības principam, kā arī neievērojot Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra un 22. jūnija spriedumus.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par personu loku, kas bauda neatkarības garantijas

Izvērtējot, vai uz prokuroriem attiecas tās pašas neatkarības garantijas, kas attiecas uz tiesnešiem, Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijā likumdevējs, paredzot prokuroru amatalgu piesaisti tiesnešu amatalgām un respektējot prokurora neatkarību un amata nozīmi, ir izšķīries likumā noteikt prokuroriem tādu finansiālo drošību, kas pēc apjoma un satura ir pielīdzināma tiesnešu finansiālajai drošībai. Izvērtējot prokuroru atlīdzības sistēmu, Satversmes tiesa ņēma vērā likumdevēja noteikto prokuroru finansiālās drošības līmeni [23].

Par Satversmes 107. pantā ietverto tiesību – saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu – tvērumu

Atkārtoti uzsverot iepriekšējos spriedumos izteiktās atziņas attiecībā uz tiesneša darbam atbilstošu samaksu, Satversmes tiesa norādīja, ka ikviens tiesnešiem noteikts nepamatots Satversmes 107. pantā ietverto tiesību ierobežojums rada Satversmes 83. panta pārkāpumu, taču ne katrs Satversmes 83. panta pārkāpums rada Satversmes 107. pantā ietverto tiesību aizskārumu [25].

Pieteikuma iesniedzēji apstrīdēja gan tiesnešu un prokuroru atlīdzības sistēmas principus, gan šīs sistēmas ieviešanas procedūru. Vienlaikus tika apstrīdēts arī tiesnešu un prokuroru atlīdzības sistēmas ieviešanas rezultātā noteiktais atalgojuma samazinājums un tā atbilstība tiesiskās paļāvības principam. Satversmes tiesa secināja, ka tiesnešu atlīdzības atbilstība, ciktāl tā saistīta ar atalgojuma samazinājumu, izvērtējama Satversmes 107. panta ietvaros. Savukārt prasījums attiecībā uz atlīdzības sistēmas saturu un tās pieņemšanas procedūru izriet no Satversmes 83. pantā ietvertā tiesnešu neatkarības principa [27.1].

Tiesa norādīja, ka prasījums par atlīdzības sistēmas saturu un tās pieņemšanas procedūru izriet no Satversmes 83. pantā ietvertā tiesnešu neatkarības principa. Līdz ar to šāds prasījums viens pats, ja tas nav saistīts ar pamattiesību aizskārumu, nevarētu tikt izvirzīts konstitucionālajā sūdzībā. Šādu strīdu risināšanai likums „Par tiesu varu” un Satversmes tiesas likums paredz Tieslietu padomes tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Ja apstrīdētās normas nav samazinājušas tiesnešu un prokuroru atalgojuma faktisko vērtību, tad Satversmes tiesai nav pamata turpināt tiesvedību lietā [27.2].

Par tiesnešu un prokuroru atalgojuma faktisko vērtību

Satversmes tiesa uzsvēra, ka ekonomiskā krīze lika izvērtēt valsts reālās ekonomiskās iespējas. Atbilstoši šai situācijai bija jāizstrādā visu no valsts budžeta finansēto iestāžu amatpersonu un darbinieku darba atlīdzības sistēma, kas balstītos uz vienotiem principiem un ievērotu samērīguma principu. Šādos apstākļos ir iespējama, pieļaujama un noteiktos gadījumos pat nepieciešama arī tiesnešu atalgojuma vērtības pārbaude [29.1].

Satversmes tiesa konstatēja, lai arī skaitliski tiesneša atalgojums tika samazināts, tai nav pamata uzskatīt, ka konkrētajā ekonomiskajā situācijā, ievērojot tiesnešu, prokuroru un citu sabiedriskajā sektorā strādājošo atalgojuma savstarpējās attiecības, tiesnešu un prokuroru atalgojuma faktiskā vērtība būtu samazināta [29.3].

Tiesa secināja, ka apstrīdētās normas neskar Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 107. pantā noteiktās tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, līdz ar to nav pamata turpināt uz konstitucionālās sūdzības pamata ierosinātās lietas izskatīšanu un vērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam.

Par Tieslietu padomes lomu tiesu varas interešu pārstāvēšanā

Satversmes tiesa 2010. gada 18. janvāra spriedumā lietā Nr. 2009-11-01 norādīja, ka demokrātiskā valstī nebūtu pieļaujams, ka tiesnešu algu noteiktu paši tiesneši vai izpildvara. Tiesu varas pārstāvībai un tās interešu aizstāvēšanai būtu izveidojama neatkarīga institūcija.

Ar 2010. gada 3. jūnija likumu „Grozījumi likumā „Par tiesu varu””, kas stājās spēkā 2010. gada 1. augustā, ir izveidota Tieslietu padome, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē un kas pārstāv tiesu varu. Likumā paredzētas arī Tieslietu padomes tiesības savas kompetences ietvaros iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā.

Satversmes tiesa norādīja, ka Tieslietu padomes pastāvēšana nekādā veidā neierobežo tiesnešu un prokuroru individuālo tiesību apjomu. Tomēr tai piešķirtā kompetence dod pamatu atzīt, ka tiesu neatkarības garantiju aizstāvēšanā Satversmes tiesā Tieslietu padomei ir plašākas procesuālās tiesības nekā indivīdam. Tieslietu padome var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā arī tādā gadījumā, ja likums neatbilst Satversmes 83. pantam, bet šī neatbilstība nerada personai Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu [26].

Par likumdevēja sadarbību ar tiesu varu

Satversmes tiesa secināja, ka atalgojuma reformas īstenošanas gaitā likumdevēja komunikācija individuāli ar katru tiesnesi, ir bijusi ne tikai nepieņemama, raugoties no varas dalīšanas un tiesnešu neatkarības principa viedokļa, bet konkrētajā gadījumā – arī formāla [30].

Satversmes tiesa uzsvēra, ka Saeimas pienākums ir pēc iespējas rūpīgāk izvērtēt Tieslietu padomes sniegtos ieteikumus un viedokli par likumprojektiem, kas ietekmē tiesu varas darbību. Likumdevēja un tiesu varu pārstāvošās institūcijas – Tieslietu padomes – mijiedarbībai jābūt vērstai uz to, lai stiprinātu demokrātiju un tiesiskas valsts darbību, kā arī iespējami efektīvi nodrošinātu tiesības uz taisnīgu tiesu. Turklāt, īstenojot tiesu varas reformas, Tieslietu padomes un likumdevēja vai likumprojekta izstrādātāja mijiedarbībai būtu jānotiek visos reformas posmos.

Efektīvākais atbildības sistēmas problēmu novēršanas veids Satversmes tiesas ieskatā ir likumdevēja un Tieslietu padomes sadarbība to kompetences ietvaros.

Satversmes tiesas lēmums ir galīgs un nepārsūdzams.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv
67210274